విజయదశమి

అమ్మయ్య!

ట్రాంబండి కదిలింది...

ఇనపద జంతువు. మైలపూర్ లజ్‌లో మనుష్యుల్ని భోంచేసి భుక్తాయాసంతో బయలు దేరింది.

టంగ్... టంగ్... డ్రామ్... డీం... తన డ్రీంలోంచి కొంచెం కదిలి ఆనందరావు ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆ విశ్వనాథం ఉత్తరం ఏమిటి చిత్రంగా వచ్చింది. మళ్ళా ఎన్నాళ్ళకు? మరపులు ముదిరి ఆ పచ్చతనాన్ని ఎంత తుడిచినా ... ఆ పల్లెటూరు... చిక్కని గంగరావి చెట్లు ... దూరానికి ముందుగా కనపడే శివాలయం శిఖరం... కోనేరు ఎర్ర కలవ పువ్వులు... ఇసక వీధులకు రెండువైపులా పూచిన తురాయిపూల గుత్తులూ...

డ్రూ... డ్రాన్ మళ్లా ఆగింది. బండెడు మద్రాసు నాగరికత బండిలో ఎక్కింది. ఆంగ్లో ఇండియన్ పూతమెరుంగులు, సినీ ఎక్స్‌ట్రా చిలకలు... ద్రావిడ మందారాలు... బుష్ కోట్లు.. పొట్టి మీసాలు... శుద్ధక్షవరాలు... ఎక్కడికో ఈ ప్రయాణం! అదే ఈ నాగరికతలోని విశేషం. కొన్నాళ్ళు విడవకుండా మదరాసులో వుంటే ఒక ఇనప చక్రమై పోతారు కాబోలు మానవులు! చోటులేక ఒక అమ్మాయి ఎదురుగా నుంచుంది. హృద యంలో ఎట్లావుంటే ఏం? ఈ లాంఛనాలు తప్పవు. చిరునవ్వులు, నమస్కారాలు, సెలవు పుచ్చుకోడాలు, అన్నింటి వెనకా ఎన్ని ఇనప చక్రాలు! చక్రంలా అప్రయత్నంగా లేచి ఆనందరావు ఆ అమ్మాయికి చోటిచ్చి పైనున్న ఇనపరింగులోకి వేళ్ళు దూర్చి ట్రామ్ మధ్య ఊగుతూ నిల్చున్నాడు. ఆ అమ్మాయి జడలోని కదంబం చూస్తూ, 'వట్టి నిర్గంధ కుసుమాలు' అనుకున్నాడు. "రంగుల ఇంద్రజాలమగురా నగరాయతవాస వాసనా రంగము" తరువాత ముక్క జ్ఞాపకం రావడం లేదు. ఈ పట్నవాసపు చెట్లు కూడా పేడివాడి గడ్డంలా మొహమాటంగా సిగ్గుగా పెరుగుతాయి గాబోలు... మౌంటురోడ్డు, జార్జిటవునులో, చెట్లు గడ్డితో చేసి ఏదో రంగు పులిమినట్లుంటాయి. ఆకుల్లో పచ్చతనం

లేదు. పువ్వుల్లో నిజాయితీ పోయింది. అంతా కృతకం. ఏమి బ్రతుకులివి? విశ్వనాథానికి నామీద అంత ఆపేక్ష! బాల్యస్నేహం... ఆదరం చిందేలా వ్రాశాడు.

జరగండి... జరగండి... ఉక్కారుంగో... కదంబం ప్రక్క కాళీ అయింది. ఒక బుష్ కోటు చట్టున సర్దుకుంది. పొట్టి మీసానికి కోపం వచ్చింది. అబ్బా! కాలు తొక్కావయ్యా, కళ్ళు కనపడవా? "కనపడకే అట్లా మాట్లాడ్డం". మగదూది గుట్టలకి, స్త్రీ నిప్పురవ్వ గాబోలు! ఇట్టే అంటుకుపోతాయి. కాలు తొక్కలేదు. కళ్ళు చక్రాల్లా వున్నాయి. అక్కడ వున్న కారణం అల్లా ఒకటే. అది ఒక పూలజడ. రామాయణ భారతాల వెనక వున్న కీల కం ఇంకేమిటి? ఇది చెప్పలేని వేదన. మూగబాధ. పైకి మర్యాదా పోగూడదు. లోపల జంతువుల గాండ్రింపులు. ఇదేనా మానవ జాతిని నడిపే మహాయంత్రం?

గర గర ... గణ గణ బండి నడుస్తోంది. కాఫీ హోటల్ రేడియోల్లోంచి అక్కర్లేని అభాగ్యులకు అమృతం పంచిపెడుతున్నారు, సుబ్బలక్ష్మి - లతామంగేష్కర్.

అపరిచితాలయిన మదరాసు వీధులు ఒక్కటొక్కటే తప్పుకుంటున్నాయి. లాయిడ్స్ రోడ్డు, రాయపేట, మౌంటురోడ్డు, సెంట్రల్, అబ్బా! చెఱవదిలింది. ఆనందరావు చట్టున దిగి సామాను సర్దుకున్నాడు. పూలబుట్ట, లెదరు సూటుకేస్, కాగితపు పాకెట్, హోల్డ్ఆల్. ట్రాంపట్టాలు దాటి స్టేషనులోకి వెళ్ళేసరికి కలకత్తా మెయిలుకు మొదటి గంట కొట్టారు. టిక్కెట్టు కొని ఇంటరు తరగతిలో చోటు చేసుకుని కోటు విప్పి కిటికీలోంచి చూస్తూ తన శరీరం అప్రయత్నంగా తడుముకొని, తను ఫలానా అని జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని, స్తిమిత పడ్డాడు. సమ్మెట్లు, సుత్తులు, కార్లూ, కొలుములు అవిరామంగా పనిచేసే ఫ్యాక్టరీ హోరులో నుంచి హఠాత్తుగా ఒక చెట్టుక్రిందికి వచ్చి కూర్చున్నట్టనిపించిందని ప్రాణానికి. మెయిలు బయలుదేరింది.

2

ఆ అంధకారాన్ని చీల్చుకొంటూ మెయిలు సూళ్లూరుపేట దాటింది. నిద్ర రావడం లేదు. విశ్వనాథం జ్ఞాపకం వచ్చాడు. ఫిల్మురీల్ తిరిగింది. సుమారు 20 ఏళ్ళ క్రితం. విజయనగరం కాలేజీలో ఇంటర్ క్లాసుమేట్సు... ఆ యిద్దరూ. హాస్టలులో కూడా ఒకే గదిలో ఉన్నారు. విశ్వనాథం ఏదో పల్లెటూరు నుంచి వచ్చాడు. చెవలకి మెఱుగు బిళ్ళలు, కనీకనపడని క్రాపు, లావుగా పొట్టిగా పోకెట్ డిక్షనరీలా వుండేవాడు. ఇంగ్లీషట్విల్ కమీజులు, గ్లాస్కో మల్లు పంచెలు ఇష్టం, డబ్బున్నా చాలా లెక్కల మనిషి. రాత్రి ఎక్కౌంటు రాయందే పడుకొనేవాడు కాదు. తన వస్తువులన్నీ అద్దం, దువ్వెన, తలనూనె సీసా, తువాళ్ళూ, పుస్తకాలూ, అతినీటుగా వుంచేవాడు. ఆనందానికి అప్పటికే అసహాయోద్య మం గాలి సోకింది. ముదర ఖద్దరు చొక్కా, పంచ, సోగగా, పచ్చగా వుండేవాడు. బాగా

సంస్కారం వున్న సంఘంలోంచి వచ్చాడు. అతినికి తెలియని సంగతిలేదు. కవిత్వం మీద, నాటకాల మీద, అప్పటి రాజకీయాల మీద, గళగ్రాహిగా ఉపన్యాసాలిచ్చేవాడు. అతిబద్ధకస్తుడు. పుస్తకాలు ఒకచోట, తలగడా ఒకచోట, వస్తువులన్నీ ఎక్కడెక్కడో వుండేవి. సబ్బు లేకపోయినా స్నానానికి గాని, దువ్వెన లేకపోయినా తల దువ్వుకోవడానికి గాని, అతనికి అభ్యంతరం వుండేది కాదు. అతనికి నాదీ అన్నది ఏదీ లేదేమో అనిపించేది. విశ్వనాథం వస్తువులన్నీ స్వేచ్ఛగా ఉపయోగించేవాడు. ఈ అద్వైతసిద్ధిద చూసి విశ్వనాథానికి లోపలలోపల మంటగా వుండేది. అతని మిలిటరీ డిసిప్లిన్ చూసి ఆనందం నవ్వేవాడు.

ఆనాడు దేశ నాయకులిద్దరిని అరెస్టు చేశారని పత్రికల్లో పడ్డది. పట్టణమంతా అట్టుడికిపోయినట్టు తల్లడిల్లిపోయింది. ఊరంతా హర్తాల్ చేశారు. విద్యార్థులానాటికి కాలేజీకి వెళ్ళకూడదని తీర్మానించి అసమ్మతి సూచకంగా ఊరేగింపు బయలుదేరదీశారు. జయజయ నినాదాలతో నడుస్తూ పోలీసు స్టేషను దగ్గఱకి వచ్చింది ఊరేగింపు. మొనలో ఆనందం, గాంధీ టోపీతో జండాతో నిల్చుని వున్నాడు. పోలీసు అధికారి వచ్చి 'డిస్పర్స్' అన్నాడు. విద్యార్థులు కదలలేదు. లాఠీలు పనిచేశాయి. పాపం చాలామందికి బలమైన గాయాలు తగిలాయి. హాస్పిటలుకు చేర్చారు. విశ్వనాథం వెతుక్కుంటూ వచ్చి, ఆనందం మంచం దగ్గిర నిల్చున్నాడు. ఆనందం తలమీద గట్టి దెబ్బ తగిలింది. కట్టిన కట్టులోంచి కూడా నెత్తురు చిమ్ముతోంది. విశ్వనాథం జాలిగా చెయ్యిజాచి "బాధగా వుందా?" అని తలమీద కట్టుతాకబోయాడు. ఆనందం కళ్ళువిప్పి బలహీనంగా నవ్వుతూ "విశ్వం! నీ బట్టలు మాసిపోతాయి జాగ్రత్త" అని దూరంగా జరిగాడు. విశ్వనాథం కళ్ళు చెమ్మగిల్లి మాట్లాడకుండా వెళ్ళిపోయాడు. ఆనందం నెమ్మదిగా తేరుకొని హాస్టలుకు వెళ్ళిననాడు ఎఱ్ఱని ముదుక ఖద్దరు బట్టలతో వచ్చి విశ్వనాథం కౌగిలించుకొని "నిన్ను పోలీసులు కొట్టిన దెబ్బకన్న నన్ను ఎక్కువ దెబ్బ కొట్టావుగదూ" అన్నాడు పకపకా నవ్వుతూ.

"ఇప్పుడు గాయాలన్నీ మానిపోయాయిగా" అని గాఢంగా మిత్రుణ్ణి పొదువుకున్నాడు ఆనందం. ఆరోజు మొదలుకుని ఒకటే ప్రాణం. హాస్టలు డే వస్తే, కాలేజీ వార్షికోత్సవంలో, ఒకరివెంట ఒకరు నిల్చి, ఆ ఉత్సవం జేగీయమానంగా జరిపి వదిలిపెట్టేవారు. ఏ బాధ్యతా తీవ్రాలోచనా లేని ఎంత నిర్మల జీవితం అది! ఆ ఆటలు, షికార్లు, స్నేహితుల ఆదర్శాలు, ప్రతి ఉద్యమానికీ ప్రతిధ్వనించే లేతమనస్సులు!!

•••

రైలు గింగురుమని కూసింది. ఏదో స్టేషనులో ఆగింది గాబోలు. లేచి చూసే ఓపిక

లేదు. కళ్లు మూతలు పడుతున్నాయి. విశ్వం ఇప్పుడెలా వున్నాడో! భూముల్లో సంసారంలో స్థిరపడి సుఖంగా కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు గాబోలు. పెళ్ళికి రమ్మని రాస్తే... వెళ్ళలేకపోయాను. ఆ ఇల్లాలు ఇతని క్రమశిక్షణలకి నవ్వుతూ గడుపుకుంటోంది గావును! ఎన్నాళ్లయిందో అతన్ని చూసి! నన్ను చూసి గుర్తుపట్టనేలేడేమో. అతడు మరింత లావెక్కి, నేను మరింత సన్నమై ఎదురుపడితే ఎంత చిత్రంగా వుంటుంది. నిరుద్యోగ సమస్యలో నలిగి విధి విసరినట్టల్లా ఎగిరి, తుదకు మదరాసు దినపత్రికలో సహాయ సంపాదకుడుగా చేరి, వచ్చిన ఇంగ్లీషు వార్తా ఖండాలికి అనువాదాలు చేస్తూ, అచ్చు యంత్రంలో ఒక చక్రంలా తిరిగే నాకు ఈ విశ్వనాథం దసరా పిలుపుఎంత సరదాగా ఉంది! ఈ జీవితంలో ఎన్ని దసరాలు గడచినవో! విజయనగరంలో విశ్వనాథం నేను రాత్రి వెన్నెలలో తెల్లవార్లు ఒక విజయదశమి గడిపాం. నాటికి నేడు మళ్ళా... స్నేహానికి ఇంత తియ్యదనమే లేకపోతే ఈ బ్రతుకులు ఇంకా బరువెక్కిపోయేవేమో. రేపు విశ్వాన్ని అడగాలి... నిద్ర కళ్లల్లో ఊగింది.

3

జట్కా బండి ఆగింది. బండి దిగాడు ఆనందరావు. బండివాడు సామాను అరుగు మీద పెట్టి బాడుగ తీసుకుని వెళ్ళిపోయాడు.

తలుపులు మూసివున్నాయి. పాత పద్ధతిలో కట్టిన చక్కటి డాబా, విశ్వానికి ఉత్తరం వ్రాయవలసింది. బండి దిగేసరికి స్వాగతమిచ్చేవాడు. కాని 'సర్‌ప్రైజ్' చేద్దామని రాయలేదు. ఇంట్లో ఉన్నాడేమో? రెండుసార్లు తలుపుకొట్టి పిల్చాడు. లోపల అలికిడేమీ వినపడ్డంలేదు. పిల్లల్లేరా? ఏఉత్తరంలోనూ ఈ ప్రసక్తి రాలేదు. ఉంటే ఈ పండగ రోజుల్లో ఇల్లు ఇంత శాంతంగా ఉంటుందా! తలుపు నెమ్మదిగా విడింది. సామాను తీసుకుని లోపలికి వెళ్లాడు. లోపలి గడప దాటుతూ ఒక మొగలిపూల జడ, ఆకుపచ్చ చీరా, కాళ్లకి సన్నని వెండిపట్టాలు కనపడ్డాయి. తలుపు చాటునుంచి 'ఇంట్లో లేరు. వస్తారు సావిట్లో కూర్చోండి' అనే మాటలు అశరీరవాణిలా వినపడ్డాయి. ఆనందానికి కొత్త ప్రపంచం పొలిమేర్లోకి వచ్చినట్లనిపించింది. 'ఎంత వ్యత్యాసం! పట్నంలో స్త్రీలు మగవారితో సమంగా రాచుకు తిరుగుతారు. ఈ అణుకువ వుండదు. కంఠంలో ఎంత లాలిత్యం! ఎంత నెమ్మది! ఋషివాటికలో మునిపత్నులు జ్ఞాపకం వచ్చారు. ఇంత సుకుమారమైన ఆర్యస్త్రీ ప్రకృతిని పట్నాలు ఎంత మోటుగా అసహజంగా తయారు చేశాయి! ఇది నాగరికత అంటారు. ఏం నాగరికత? కృత్రిమమైన వైదేశిక నాగరికత! మనకు నాగరికతే లేదా? ఉంటే పూడ్చిపెట్టాం. హాల్లో ఒక కుర్చీ లాక్కుని కూర్చున్నాడు. నాలుగయిదు

కొత్తరకం కుర్చీలు, మధ్యని గుండ్రని టీపాయ్ మీద రంగుదారాల పూలు కుట్టిన తెల్లని గుడ్డ. వెల్లగోడల మీద రెండుమూడు మంచి బొమ్మల కేలండర్లు. సమయానికి విశ్వం లేకపోయినందుకు కొంచెం నిరుత్సాహంగా ఉంది. ప్రయాణం బడలికచేత కళ్లు మూతలు పడుతున్నాయి. పావుగంటలోవిశ్వనాథం వచ్చాడు. కొంచెం పొడుగు ఎదగడం వల్ల అట్టే లావు కనబడ్డం లేదు. సిల్కు లాల్చీ, సన్న పంచె, ఆరోగ్యంగా నున్నగా ఉన్నాడు. కొంచెం లోపలికి ఒంగిన కనుబొమ్మలు, దగ్గఱగా కలుసుకొనే పెదవులు. చూస్తే పట్టుదల, చిన్న వ్యత్యాసం భరించలేని ప్రకృతీ అని తెలుస్తుంది.

'ఇదిగో... ఎవరూ? ఆనందమేనా! ఎన్నాళ్ళకి' చిరునవ్వుతో దగ్గఱగా వచ్చాడు. ఆనందం చట్టున లేచి కౌగిలించుకున్నాడు. ఆనందం కంటిలో ఒకటి రెండు ముత్యాలు జారిపడ్డాయి. విశ్వం అన్నాడు – 'దుర్మార్గుడా! అసలు రావేమో అనుకున్నాను, రెండు రోజుల నుంచి రైళ్లు ఒకటే చూడ్డం. మద్రాసు వెళ్లాక మరీ డబ్బు పొదుపు నేర్చుకున్నా వులే. మూడుకాన్లకు గతిలేకపోయిందా. ఒక కార్డు వ్రాస్తే స్టేషనుకు వచ్చి వాలక పోయానా?' 'షటప్.మేం పట్నంలో ఉద్యోగస్తులం. పొలం దున్నుకు బతికేవాడికి నీకు ఉద్యోగ ధర్మాలేం తెలుసు? నీవు సెలవివ్వడమే గాని పుచ్చుకోవడం ఎఱగవు. 'బాస్' దగ్గర నాలిక జార్చి తోక ఆడిస్తూ సాగిలపడితేనే గాని నాల్గురోజులు సెలవు దొరకదు, సంపాదించి వెంటనే మెయిలు ఎక్కాను' – విశ్వం పకపకా నవ్వుతూ ఒక పడక కుర్చీలోకి ఆనందాన్ని తోసి, తానొక కుర్చీని దగ్గరగా లాక్కొని, 'ప్రయాణంలో బాగా నలిగిపోయావు కదూ! కాఫీయేనా పుచ్చుకొన్నావా! ఇక్కడ మా ఆవిడ వట్టి పల్లెటూరి గోల, తలుపుదాటి బయటకు రాదు. ఏం జరిగిందో! సమయానికి నేను లేకపోయాను. పోనీ తుదకు పచ్చి మంచినీళ్లేనా'. నవ్వుతో కలిపేశాడు. 'కావలిస్తే నేనే అడుగుదును. నీ సెలవేమిటి? దాహం వేయడంలేదు' అన్నాడు ఆనందం. "సరే అనుకున్నంతా అయింది. ఉండు" అని విశ్వం చరచరా లోపలికివెళ్లి నిమిషంలో రెండు వెండి కప్పులతో కాఫీ తెచ్చి ఆనం దం ఎదుట ఉంచి 'చిత్తగించండి' అన్నాడు. మద్రాసు విశేషాలతో, అంతర్జాతీయ రాజకీ యాలతో, చిన్ననాటి ముచ్చట్లతో, ఇద్దరూ కాఫీ సేవించి మిగిలిన కబుర్లు అందుకున్నారు. పట్టణ జీవితం, పిల్లలు, చాలీచాలని రేషను భోజనం, రాష్ట్ర సమస్యలు, విశ్వనాథం ప్రశ్నించి తెలుసుకున్నాడు. నౌకరు స్నానానికి వేన్నీళ్లు సిద్ధంగా వున్నాయని చెప్పి వెళ్లాడు. ఆనందం స్నానంచేసి శుభ్రమయిన బట్టలు వేసుకొని విశ్వనాథం వెంట భోజనానికి వెళ్లాడు. విశ్వం పీటమిద సర్దుకుంటూ 'జానకీ, వడ్డించు' అన్నాడు. ఆమె వచ్చి రెండర టాకులు పరిచి శుభ్రంగా తుడిచి వడ్డన చేసింది. పెళ్లయిన తరువాత ఆనందం, విశ్వం భార్యని చూడలేదు. ఆరవేసిన ఉప్పాడ జరీ తెల్లచీర కట్టుకొని, ఆకుపచ్చ సిల్కు రవిక

తొడుక్కుంది. ముడిగా చుట్టిన జుట్టులో ఒకేఒక్క చెట్టు సంపంగిపువ్వు. కళ్లల్లో సన్నని కాటుక రేఖలు, నుదుట ఎర్రని చిన్నకుంకుమ బొట్టు. యౌవన శోభతో నిండిన బంగారు ఛాయ. అంతవరకు పూజలు పుచ్చుకున్న కాత్యాయినీ దేవి, పీఠంనుంచి దిగివచ్చిందా అనుకున్నాడు ఆనందం. అతన్ని ఏదో జ్ఞాపకం పొడిచింది. ఒక్కనిమిషం కళ్ళు మూసు కున్నాడు. పూజాపీఠం నుంచి మంచిరకం అగరువత్తుల వాసన, బుద్ధిని ఏదో పవిత్ర వాతావరణంలోకి తీసుకువెడుతోంది. "జానకీ! ఈ ముద్దకూరలేమిటి నీ మొహం? ఈ పచ్చడేమిటి? నాలుగరటికాయలు వేయించి కాస్త పెరుగుపచ్చడి చెయ్యలేకపోయావు! వట్టి నాటురకమోయ్ మా ఆవిడ - సేమ్యా పాయసం చేయమంటే, గారెలు, ఆవడలూ చేసిందండీ". పకపక ఎగతాళిగా నవ్వి ఒక ఆవడ విరిచాడు విశ్వం. "ఏయ్ విశ్వం... ఇవి నీకోసం కాదు - ఆవిడ చేస్త, నాకోసం. వేపుడు కూరలతో విదేశ పాయసాలతో విసిగిపోయిన ఈ దీనుడికి శారదాదేవి ప్రత్యక్షమై ఈ కమ్మని పదార్థాలు అనుగ్రహిం చింది. మా వంటకాలు నీకు నచ్చకపోతే నువ్వీ రెండురోజులు ప్రాయోపవేశం చెయ్యి" అన్నాడు ఖులాసాగా! విశ్వం కొంటెగా 'అవునా!' అన్నాడు, కనుగొలకుల లోంచి భార్యను చూస్తూ. ఆమె వింతగా ఆనందరావు వైపు చూసి ఊరుకుంది. విశ్వం అన్నాడు. "ఇదిగో ఈయన నాకు ప్రాణంలాంటి స్నేహితుడు, కాలేజీలో చదువుకొన్నాం. పట్నం వెడితే ఆయన భార్యాపిల్లలు ప్రాణంపెడతారు. నువ్వు పల్లెటూరి అణుకువలు ముణుచుకోవ డాలు మాని ఈ రెండు రోజులూ ఖులాసాగా ఉండాలి. లేకపోతే ఈయన "వట్టి తలుపు చాటు పల్లెటూరి పిల్లను పెళ్ళాడాడు విశ్వం" అని పట్నం అంతా యాగీ చెయ్యడమే కాకుండా తన పత్రికలో కూడా వేసేస్తాడు. తరువాత నీ యిష్టం" అన్నాడు ముఖం అతికొంటెగా పెట్టి. ఆనందం పకపకా నవ్వి అతన్ని పీటమీద నుంచి లేవదీశాడు. భోజనాలయాయి. జానకి, ఆ మిత్రులిద్దరి చనువును చూసి తలవంచి నవ్వుకుంది. ఇద్దరూ సావిట్లోకి వెళ్ళి ఘుమఘుమలాడే వక్కపొడితో తాంబూలాచర్వణం ప్రారంభిం చారు.

తాంబూలం అయాక ఆనందం పట్నంనుంచి తెచ్చిన పూలబుట్ట విశ్వనాథానికి అం దిస్తూ "కుమారా! ఈ పుష్పకరండము అంతఃపురమున కందజేయుము, నీకు మేలయ్యెడు గాక" అన్నాడు నవ్వుతూ, "చిత్తము మునీంద్రా" అని పూలబుట్ట పట్టుకొని విశ్వం లోప లికి వెళ్లాడు. 3 గంటలయింది. మిత్రులిద్దరు మధ్యాహ్నం నిద్రలయి లేచారు. సావిట్లో కూర్చుని లోకాభిరామాయణంలో పడ్డారు. ఇల్లాలు ఫలహారం, కాఫీ పట్టుకువచ్చింది. విశ్వనాథం చట్టున ప్రసంగం ఆపి, 'అదిగోనండి జగన్మోహిని, అమృతం తెచ్చింది. దేవదానవులంతా సర్దుకోండోయి' అని 'టీపాయి' దగ్గరగా లాగాడు. ఆనందం తలెత్తి

చూశాడు. ఖద్దరు సిల్కుచీర, పెద్దపట్టంచు చీర, గుండ్రంగా చుట్టిన జడలో, పట్నం చామంతిపూలు, దవనం తురుముకున్న గృహలక్ష్మి. ముఖంలో తరతరాల ఆర్యసీమంతినులు దాచుకున్న లజ్జా మధుర సౌందర్యం పరిమళించింది.

వెండిపళ్లెంలో వేడి జిలేబీలు, కారపు బూంది, రెండు పింగాణి కప్పులలో పొగలు చిమ్మే కాఫీ తెచ్చి ఆమె టీపాయ్ మీద పెట్టి ప్రక్కగా నుంచుంది. "ఏమమ్మా జిలేబీ నాకిష్టమని నీకెవరు చెప్పారు? ఆప్తబంధువులకు అట్లా తెలుస్తాయి గాబోలు. ఈ అమృతంలో దానవులకు వాటాలేదు" అని ఆనందం వెండిపళ్ళెం ఆక్రమించుకున్నాడు. విశ్వం పళ్ళెంలో చెయ్యిపెట్టి 'దానవులు దేవతల ఇష్టానిష్టాలతో నిమిత్తం లేకుండా స్వీకరిస్తారు' అంటూ ఒక జిలేబీ స్వాధీనం చేసుకుని ఇంత కారపుబూంది నోట్లో వేసుకున్నాడు, కలకల నవ్వులతో హాలంతా మల్లెపువ్వులు చిమ్మినట్టయింది. జానకి తలవంచుకుని సన్నంగా 'దానవులు కారు, ఆయన మహేశ్వరులు' అని నవ్వి మంచినీళ్ళు తేవడానికి చరచరా లోపలికి వెళ్ళింది. ఆమె మాటలలోని చాతుర్యానికి ఆనందం మురిసి విశ్వాన్ని కొంటె నవ్వుతో చూశాడు. అడ్డుతెరలు తొలగిస్తే స్త్రీ చాతుర్యం కాంతులు చిమ్ముతుంది కాబోలు! వంశ పూర్వపురుషుల విజ్ఞాన తపస్సు అప్రయత్నంగా ఏ నెత్తురు కణంలోనో అంటిపెట్టుకొని ఒక్కొక్కప్పుడు చట్టున వెలుగుతుంది.

విశ్వనాధానికి తన భార్య కొత్తగా ఏ క్షీరసముద్ర తీరంనుంచో నడచివచ్చినట్టనిపించింది. ఆమె ఇంత మధురమూర్తి అని ఇదివరకెప్పుడూ తోచలేదేమో. ఇంకో పురుషుడు దగ్గరున్నప్పుడు గాని భార్య అందం కనపడదు కాబోలు, వెనువెంటనే వెళ్ళి తన అమృతమూర్తిని దగ్గరగా చూడాలనిపించి లోలోన నవ్వుకొని ఊరుకున్నాడు. ఫలహారానంతరం ఆనందం బట్టలు మార్చుకోవాలని వెళ్లాడు. విశ్వం గ్రామఫోనుకు 'కీ' ఇచ్చి చచ్చి స్వర్గాన వున్న సైగాల్ మహాశయుణ్ణి దేవదాసుగా పాడిస్తున్నాడు. ఆ పాట జాలి జాలిగా ఏవో మరపుల్లో, మరుగునపడిన విషాద ప్రేమగాథలను రేపి ఒక్కొక్క పూలవాసన మనస్సును కలచినట్లు బాధపెడుతోంది. ఆనందం బట్టలు వేసుకువచ్చి 'ముషాయ్', ఆ హిందీ పాట వద్దు : మనస్సు కోత పెడుతుంది. చక్కని పెళ్ళి పందిరి – పన్నీరు, జ్ఞాపకం వచ్చేలా త్యాగరాజును పాడించవోయ్' అన్నాడు బతిమాలుతూ. "టైరో ... భాయ్... ఈ పంకజ మల్లిక్‌ను విను". పిన్ను మార్చుతూ ఇంకో రికార్డు అనుసంధిస్తుండగా జానకి వచ్చి నవ్వుతూ శుభప్రదంగా కర్నాటక సంగీతం వినిపిద్దురూ పుణ్యం ఉంటుందీ అని 'నగుమోము గనలేని' – అందించింది. విశ్వనాథం విసుక్కుంటూ నువ్వు వేసుకో ఆయన కూడా సంతోషిస్తారు. నేను బట్టలు మార్చుకుంటానని వెళ్ళిపోయాడు. జానకి నవ్వుతూ ఫోను దగ్గరకు వెళ్ళి 'పక్కల నిలబడి' అన్న రికార్డు వేసింది. ఆ సంగీత

మాధుర్యానికి ఆమె పరిశుద్ధమైన అభిరుచికి ఆనందచకితుడై వింటున్నాడు, ఆమె పాటలో నిమగ్నమయి పాట తీయని మత్తులో పిన్ను రాచుకొంటున్నా తీయడం మరచిపోయింది. విశ్వం చట్టున వచ్చి ఆపి ఇంక సంగీతం చాలు నీ పని చూసుకో అన్నాడు. జానకి లేచి, అవును పని వుంది అని వెళ్ళిపోయింది. ఆనందం ప్రకృతిలో పడి త్యాగరాజుకు మనం పడ్డ ఋణం ఈ జన్మలో తీర్చుకోలేమయ్యా, అన్నాడు నిద్రలోంచి మేల్కొంటూన్నట్టు.. అడ్డమైనవాడూ అసహ్యంగా పాడి ఆయన ఒక రాక్షసుడు అని రుజువు చేస్తున్నాడు చాలదూ, ఆ కృతజ్ఞతా" ... అన్నాడు అతని వీపుపై తట్టుతూ విశ్వనాథం. ఇద్దరూ పొలాలవైపు షికారువెళ్ళారు.

4

తెల్లవారింది. విజయదశమి. అందరూ తలంటి పోసుకున్నారు. కాఫీలయ్యాయి. ఉదయం 10 గంటలు అయింది. జానకి తెల్ల పట్టుచీర కట్టుకొని పొడిపొడిగా వున్న తలను ఒదులు జడగా వేసుకొని సజ్జనిండా పూలు కోసుకొని వంటింటి దగ్గర పూజాపీఠం దగ్గర కూర్చుంది. తెల్లని ఇత్తడి సెమ్మల్లో దీపాలు ధగధగ వెలుగుతున్నాయి. ఆ దీపాల వెలుగులో మెరిసే ఆమె పవిత్రమూర్తి పీఠంమీద భావించే శారదాదేవికి ప్రతిబింబంలా ఉంది. ఆనందం సరదాగా పెరట్లో పూలచెట్ల దగ్గరకు వెళ్లి రెండు గులాబీలు కోసి పూజ దగ్గరకు వెళ్లి "అమ్మా ఈ రెండు పూలతో కూడా అమ్మవారిని పూజించు. నా మనస్సు సంతోషిస్తుంది" అన్నాడు. ఆమె ఆప్యాయంగా సజ్జ అతని ముందుకు ఉంచింది. విశ్వ నాథం వచ్చి "నీకూ ఈ చాదస్తాలేమిటోయ్, ఇలారా. బ్రిడ్జి ఆడుకుందాం" అని హాల్లోకి తీసుకుపోయాడు. పూజలు, భోజనాలు అయాయి, మధ్యాహ్నం నాల్గు గంటలకు ఆనం దం తాను పట్నం నుంచి తెచ్చిన పాకెట్టు విశ్వనాథం చేతికిచ్చాడు. ముసిముసి నవ్వుతూ విశ్వనాథం ఓ పాకెట్టు అంతకుముందే పట్టుకున్నాడు. అతడు భార్య దగ్గరకు వెళ్లి 'జానకీ! విప్పకుండా ఇందులో నీకేది కావాలో తీసుకోవాలి' అన్నాడు. ఆమె చిరునవ్వుతో వచ్చి మాటాడకుండా రెండూ తీసుకుంది. అబ్బా! గడుసుదనం, అని హాల్లో వున్న ఆనందం దగ్గరికి వచ్చాడు. ఆ రాత్రి గోపాలస్వామి గజోత్సవం, పెందరాడే భోజనాలు చేసి ఉత్సవం చూడడానికి వెళ్లాలని ప్రయత్నం. రాత్రి ఏడు గంటలకు ఉత్సవం ప్రచండంగా సాగుతుంది.

అరగంటలో అత్యుత్సాహంతో జానకి వచ్చింది. కనకాంబరం రంగు కోయంబత్తూరు చీర కట్టుకుంది, కొత్తరకం అంచుమీద నాజూకైన జరీ మిలమిల మెరుస్తోంది. జడలోని మరువం గుప్పున పరిమళించింది. ప్రొద్దుట పూజచేసిన గులాబీలు రెండు, జడకు మధ్యగా కనబడుతున్నాయి. విశ్వం తెల్లబోయాడు. తాను ఎంతో మనసుపడి తెచ్చిన

ఇంగ్లీష్ వాయిల్ చీర నచ్చలేదా? ఇది అతడు మద్రాసు నుంచి తెచ్చింది కాదూ! నిజానికి బాగుంది. కాని నా అభిరుచి, సరదా, కొరగానివేనా, జానకి తన హృదయానికి దూరమై పోతున్నట్టు హఠాత్తుగా తోచింది. ముఖంలో ఏ భావమూ పట్టివ్వకుండా "జానకీ! వాయిల్ చీర నచ్చలేదు కదూ! పోనీ మార్చివేద్దాం". "నచ్చకేం అద్భుతంగా వుంది. కాని ఈవేళ పేరంటముంది. ఇది నిండుగా వుంటుందనుకున్నాను. ఏం బాగులేదా? సాయంత్రం వాయిలు చీర కట్టుకుంటే సుఖంగా వుంటుంది అంది సహజమైన చనువుగా.

ఓ! అద్భుతంగా ఉంది. అని మాట అప్పగించాడు జడలో కొట్టవచ్చినట్టు కనబడే గులాబీపూలు మనస్సులో గుచ్చుకున్నాయి. ఆమె పేరంటానికి వెళ్ళింది.

సాయంకాలమైంది, ఆనందం మామూలుగా పొలాలవైపు షికారు పోదాం రమ్మన్నాడు. విశ్వం తలనొప్పిగా వుంది, రాలేనన్నాడు. ఆనందానికి అంతుపట్టలేదు. పోనీ, కాసేపు పడుకో, నేనే తిరిగి వస్తానని వెళ్లాడు. తిరిగి వస్తుండగా పాలవెల్లి పొంగిపోయినట్టు వెన్నెల వచ్చింది. ఆ వెన్నెలకాంతిలో వృక్షశిఖరాలు, ఇండ్ల కప్పులు, చెరువుగట్లు, పట్టరాని ఉత్సాహంతో నవ్వుతున్నట్టున్నాయి. అచేతనాలకు కూడా ఈనాడు పండుగ కాబోలు! ఎన్ని శరత్తులు, ఈ బ్రతుకులో గడచాయో! ఈ శరత్తు పట్నంలో చైతన్యం గోల్పోయిన నన్ను మానవుణ్ణి చేసింది. ఇంకేం చేస్తుందో! నవ్వి ఇంటికి వచ్చాడు. విశ్వం యింకా లేవలేదు. జానకి వచ్చి ఇంట్లో మామూలుగా పని చేసుకుంటోంది కాబోలు.

పది నిమిషాలు గడిచాయి...

ఆమె ఇవతలకి వచ్చి 'భోజనానికి లేవండి. పెందరాళే వెళ్లవచ్చు' అంది. విశ్వం మెల్లగా లేచి "నా వంట్లో బాగాలేదు. భోజనం చెయ్యను. ఆనందం చేస్తాడు, మీరిద్దరూ సరదాగా తిరిగిరండి" ఎంతో సహజంగా అన్నాడు. ఆనందానికి వీణాగానం వింటూ వింటూ చట్టున అపస్వరం విన్నట్టయి నివ్వెరపడ్డాడు. జానకి వెళ్లిపోయింది. "విశ్వం! లే, కొంచెం చెయ్యవచ్చు. ఎవరికి మాత్రం ఆకలుంది? నువ్వు లేని ఉత్సవం నాకెందుకు! పోనీ నీకు బద్ధంగా వుంటే అందరం మానేద్దాం' అన్నాడు. విశ్వం లేచాడు. అంత ఉత్సాహమైనవాడూ ముభావంగా మూడు నిమిషాల్లో భోజనం ముగించి వచ్చి పడుకున్నాడు. ఆనందం డాబా మీద వెన్నెలలో కొంతసేపు తిరిగి తిరిగి చట్టున ఏదో స్ఫురించి కిందికి వచ్చి తన హోల్డాలు సర్దుకొని వీధి అరుగుమీద పక్క వేసుకొని శూన్యంలోకి చూస్తూ పడుకున్నాడు. దూరంనుంచి గజోత్సవం తాలూకు చల్లని దక్షిణాది సన్నాయి రాగం, బాణసంచా క్రూర ధ్వనులు వినబడుతున్నాయి.

•••

తెల్లవారింది. జానకి నెమ్మదిగా విశ్వాన్ని లేపి చెప్పింది. ఇంట్లో అన్నయ్యగారూ, ఆయన సామాను గూడా లేదు. చెప్పకుండానే వెళ్లిపోయారు గాబోలు అంది, ఆశ్చర్యంగా! విశ్వం చట్టున లేచి 'అన్నయ్య ఎవరు?' హాల్లో చూశాడు. ఆనందం లేడు. టీపాయి మీద ఒక కవరు మాత్రం చిరునామా రాసి వుంది. విశ్వం నెమ్మదిగా తీశాడు.

"విశ్వం! ఏమీ అనుకోకు! హఠాత్తుగా వెళ్లిపోవాలని తోచింది. వెళ్లిపోతున్నాను. ఏమీ చిన్నబుచ్చుకోవడం లేదు. ఖులాసాగా నవ్వుతూ నీతో గడిపిన తీయని గడియలు పులకరింపులతో తలుచుకుంటూ రైలెక్కుతాను. నిన్నూ, నీకన్నా ఎక్కువగా నీ భార్యనూ ప్రేమిస్తున్నాను. కారణం నువ్వెరగవు. సరిగ్గా ఇట్లాంటి వయస్సుగల మా చెల్లెలు జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఆమె యిప్పుడు లేదు. నీ యింట్లో అడుగు పెట్టగానే నీ యిల్లాలును చూసి మా చెల్లెలు ఎట్లా బ్రతికివచ్చిందా అని ఆశ్చర్యపడి కళ్లు తుడుచుకున్నాను. అందుకోసం అంత చనువుగా, ఆప్యాయంగా, కొత్తవాడినైనా ప్రవర్తించాను. ఆ మాట పైకే అనాలని రెండుసార్లు అనుకొని అశ్లీలం అని మానివేశాను. స్త్రీని సోదరిగా కూడా ప్రేమించవచ్చు నన్నది మనం మరచిపోయాం. మన సంస్కారం అట్లాంటిది. మన చదువులు మన్ని 'ఓథెల్లోలను'గా చేశాయిగాని శివస్వరూపులుగా చేయలేకపోయాయి. నీ తప్పులేదు. విశాల హృదయం కోలుపోయిన ఈనాటి మన మనస్తత్వానికి నువ్వు ప్రతినిధివి. శాంతసుందర సరస్సులో రాయిపడి అలలు రేగడం నేను భరించలేను. అది మళ్ళా తేరుకొని రేపుదయం ప్రభాత కాంతితో తళతళ మెరయాలి. అదీ నా కోరిక. నీ భార్య అయోధ్యాంతఃపురం నుంచో, వాల్మీక్యాశ్రమం నుంచో నడచివచ్చిన అచ్చపు జానకీదేవని నమ్ము. ఆమె జీవన సంగీతంలో అపస్వరం వెదకడం మనపాపరేఖ. వెఱ్ఱిరాముడు వేషాలు వెయ్యక నీ గృహలక్ష్మిని పూజించి తరించు. గుడ్‌బై".

నీ ... ఆనందం.

విశ్వం రెండు కళ్ళూ తుడుచుకొని కవరు జేబులో పెట్టుకొన్నాడు.

మైలాపూర్ లజ్‌లో మళ్ళా - ట్రాం - ఆగింది - అతడు దిగి నవ్వుతూ విజయ గర్వంతో ఇంటిముఖంపట్టాడు.

●●●